

On je Cankarja osebno poznal in se družil z njim, nazadnje v septembru 1918. Takrat mu je Cankar rekel, da so slovenski učitelji hlapci, in to celo sami med seboj, in da taka šola, kot je sedaj, »potegne narod še dol, ne da ga dvigne«. Flere je citiral tudi Cankarjeve besede na protestnem shodu v Mestnem domu 5. septembra 1918. Takrat so oblasti shod, ki je imel naslov Gmotni položaj kranjskega učiteljstva, prepovedale, vendar prepozno, zato so se učitelji v velikem številu zbrali. Cankar je takrat dejal: »Pripovedujte otrokom, ki jih učite in vzgajate, da ste hlapci; da vam še kruha ne dajo. To jim povejte, tako jih učite.« Nato je še dodal, da je otrokom treba povedati tudi, kako so jih zapirali in vklepali ter jim niso pustili govoriti. S Fleretom sta se pogovarjala tudi o tem, da bi Cankar pisal v Popotnika. Flere je nato zapisal, da je bil Cankar prerok in predhodnik nove dobe in tej dobi posvetil vso ljubezen. Na koncu se je vprašal, kdaj se mu bomo oddolžili za to njegovo ljubezen do domovine.¹⁵

Ivan Cankar

Tatjana Hojan

Slovenski šolski muzej – 120

Sklep o ustanovitvi šolskega muzeja so sprejeli na IX. Skupščini Zaveze slovenskih učiteljskih društev, ki je bila v Narodnem domu v Celju 4. in 5. avgusta 1897. Njegov pomen in ureditev je v poročilu pojasnil Jakob Dimnik, ki je takrat učil na II. mestni deški šoli v Ljubljani.

V govoru je najprej opisal žalostno gmotno stanje slovenskega učiteljstva in njegov nizek ugled. Zato morajo učitelji delovati tudi zunaj šole in pokazati, kaj so že ustvarili. »Lepa priložnost za to se jim nudi drugo leto, ko bo 50letnica vladanja cesarja Franca Jožefa I.

V Ljubljani naj bo odprt šolski muzej.« Za tem je opisal nekaj občasnih razstav učil, ki so jih že priredili, in še posebej opisal šolski muzej v Beogradu, ki je deloval od leta 1896, in Pestalozzianum v Zürichu, ki so ga ustanovili že leta 1875. Objavil je načrt, kaj naj muzej vsebuje in kdo naj ga vodi.¹⁶ Predlagal je resolucije v zvezi s tem in bile so sprejete:

¹⁵ Pavel Flere: + Ivan Cankar. Popotnik 1919, str. 27.

¹⁶ Jakob Dimnik: Šolski muzej slovenskega in istrsko-hrvatskega učiteljstva v Ljubljani. Popotnik 1897, str. 260–265.

»Zaveza slovenskih učiteljskih društev' ustanovi v proslavo in spomin na plodonosno 50letno vladanje Njih Veličanstva cesarja Franca Jožefa I. v Ljubljani šolski muzej slovenskega učiteljstva ter ga slovesno otvori leta 1898. ob priliki X. glavne skupščine, ki se ima vršiti v Ljubljani.

Slavni direktorij 'Zaveze' se obrni z okrožnico do vseh okrajnih učiteljskih društev, da bi blagovolila prispevati prvo leto po 10 gld., vsako nadaljno leto pa po 5 gld. za šolski muzej.

In sicer toliko časa, dokler bo muzej potreboval te podpore.

Slavni direktorij se obrni s prošnjo za podporo na slavni občinski svet deželnega stolnega mesta Ljubljane, na deželne zборе v Ljubljani, Gradcu, Gorici in Poreču in na vis. c. kr. naučno ministrstvo.

Direktorij 'Zaveze' se pooblašča, da v sporazumljenju poročevalca poišče potrebne prostore za šolski muzej v Ljubljani ter imenuje potrebno število članov v vodstvo šolskega muzeja.

Slavnemu direktoriju se naroča, da sestavi v sporazumljenju današnjega poročevalca potrebna navodila, pod kakimi pogoji naj se pošiljajo razne pošiljatve za šolski muzej v Ljubljani.«¹⁷

Direktorij zaveze je 12. oktobra 1897 poslal učiteljskim društvom dopis, v katerem jim sporoča, da morajo čim prej poslati po 10 gld za šolski muzej. Poleg tega je direktorij sprejel tudi Pravila muzeja, ki so imela 20 členov. Podpisani so bili: predsednik Luka Jelenc, tajnik Dragotin Česnik in blagajnik Fran Luznar.¹⁸ Pravila je sestavil Jakob Dimnik, direktorij jih je z manjšimi spremembami potrdil, jih natisnil v 200 izvodih ter razposlal društvom, raznim ustanovam in posameznikom. Obrnil se je tudi s prošnjo za podporo na posamezna društva in oblasti.

V začetku leta 1898 je Jakob Dimnik spet objavil seznam, katera dela bo šolski muzej sprejemal, ki ga je dopolnil tudi direktorij Zaveze slovenskih učiteljskih društev. Ta je naslednji:

»I. Pedagoški-literarni proizvodi in sicer:

1. Dela in razprave o pedagogiki in sicer a) občno vzgojeslovje; b) dušeslovje; c) zgodovina vzgojeslovja; č) šolsko zakonodajstvo; d) šolsko zdravstvo.

2. Dela in razprave o didaktiki in sicer a) občno ukoslovje; b) podrobno (specijelno) ukoslovje; c) nazorni nauk, čitanje, računstvo, realije.

3. Učne in pomožne knjige: Abecedniki; Berila; knjige za zemljepis in zgodovino, za prirodoznanstvo in prirodoslovje, za risanje in pisanje, za deška in dekliska ročna dela, za kmetijstvo itd.

¹⁷ IX. Skupščina »Zaveze slovenskih učiteljskih društev« dne 4. in 5. avgusta meseca v Celju. Popotnik 1897, str. 211–212.

¹⁸ Iz »Zaveze slovenskih učiteljskih društev« Popotnik 1897, str. 316–317.

4. Mladinski spisi: Teoretiški del o mladinskih spisih, o knjižnicah za mladino in o ljudskih (narodnih) knjižnicah, potem pravi mladinski spisi in sicer zabavni in poučljivi.

5. Perijodični spisi: Strokovni listi, učiteljski koledarji, šematizmi in ročni katalogi.

6. Godba in petje: Pesmarice, pevske šole, šolske narodne in pevske skladbe.

7. Uradni spisi.

II. Leposlovni proizvodi, ki so jih spisali slovenski učitelji. To je: ljudski, vadniški in meščanski učitelji, šolski nadzorniki in srednješolski profesorji.

III. Metodiško-tehnični proizvodi (učila) in sicer:

1. Učila za otroške vrtce: Predmeti (modeli) in podobe za nazorni nauk, ple-tarska šola, izšivalna dela, omarice (stolpi) za stavljenje, modelirska dela, igre in igrače.

2. Učila za I. razred: podobe in predmeti za nazorni nauk, čitalni in računski stroji, table, pisalno orodje in zvezki za I. razred.

3. Učila za srednjo stopnjo: Predmeti in podobe za nazorni nauk, čitalni stroji, nazorni pripomočki za domoznanstvo, učila za risanje in lepomis.

4. Učila za višjo stopnjo (meščanske) šole: Modeli in podobe za nazorni nauk, aparati, oprave, predloge, karte, načrti, tabele, table, stojala itd. za račun-stvo, pisanje, zemljepis, zgodovino, prirodoznanstvo (somatologijo), prirodo-pisje, kemijo, telovadbo, godbo, deška in dekliška ročna dela, kmetijstvo itd.

5. Učila za nadaljevalne tečaje, za obrtne šole, obrtne nadaljevalnice in obrtne strokovne šole: Modeli in podobe za nazorni nauk, predloge, zbirke vzorcev i. dr.

6. Učila za učiteljišča: Predmeti in podobe za nazorni nauk, aparati, karte, podobe za psihologijo, geografijo, zgodovino, prirodoznanstvo (somatologijo), prirodo-slovje, kemijo, kmetijstvo, ročna dela za kandidate in kandidatkinje.

IV. Šolsko orodje (šolska oprava): Klopi, table, stojala, katedri; telovadno orodje itd.

V. Šolske potrebščine: Zvezki, držala, peresa, svinčniki itd.«

Direktorij Zaveze je dalje zapisal: »Poslane predmete bo preso-jala razstav-na sodnija »Jury« ter jih priporočala za rabo v ljudskih, meščanskih in srednjih šolah.

Vsakemu predmetu bodi pridejan naslov razstavljalca (izumitelja).

Učila naj se pošiljajo taka, kakoršna so v prometu pri trgovcih; če pa niso v prometu, naj se pa pošiljajo modeli, risbe ali načrti (če le možno barvani.)

Želeti je, da se prilože učilu tudi popisi o uporabi, tvrdka, kjer se učilo izde-luje ali prodaja, cena, recenzije in priporočila.

Vse predmete, ki ostanejo last muzeja, je poslati najkasneje do dne 1. julija meseca t. l. gospodu Jakobu Dimniku, mestnemu učitelju v Ljubljani.«¹⁹

V obeh pedagoških listih Učiteljskem tovarišu in Popotniku so bila v letu 1898 objavljena poročila o podpori muzeju. Slovenska učiteljska društva so po-šiljala nekatera po 10, nekatera pa samo po 5 goldinarjev. Direktorij Zaveze je namreč s privoljenjem upravnega odbora dovolil manjšim društvom plačati samo po 5 goldinarjev.²⁰

Ljubljanski občinski svet je že 21. decembra 1897 izročil 200 goldinarjev le-tnne podpore za muzej, 4. februarja 1898 pa je kranjski deželni zbor »dovolil za muzej 1100 gld. podpore in sicer skozi deset let po 100 gld., prvo leto pa še posebej 100 gld.ustanovnine«.²¹

Po c. kr. založbi šolskih knjig na Dunaju je tudi naučno ministrstvo nakaza-lo direktoriju Zaveze 200 goldinarjev subvencije za muzej.²²

O nekaterih drugih darovih piše v naslednji novici: »Slovenska Matica se bo vdeležila šolskega muzeja s strokovnimi knjigami iz svoje zaloge. Glasbena Matica bo darovala muzeju vse muzikalije in knjige – vsake po en iztisk – kar jih ima v zalogi. Čehoslovanska jednota v Pragi je poslala slovenskemu šolskemu muzeju v dar blizu 50 knjig pedagoške vsebine. Jednota českých matematiku v Pragi nam je poslala vsake knjige po en iztisk, kar jih je izdalo to društvo. Istotako bo obdaril naš muzej tudi hrvatski pedagog. Književni zbor z vsemi knjigami, kar jih je izdalo to društvo; pa tudi od hrvatske deželne vlade se nam obljubuje zdalna podpora.«²³

Za muzej so poslali tudi tvdrka M. Grubbauer iz Lienza 15 goldinarjev, Sa-vinjska posojilnica v Žalcu 5 goldinarjev, Jan Lego iz Prage je poslal zbirko rudnin, svojo zbirko je poslal tudi zdravnik, kartograf in etnograf dr. Emil Holub z Dunaja.

Jakob Dimnik je junija 1898 sporočil vsem, ki bi želeli razstaviti kako poseb-nost v muzeju, da jih bodo na njihovo željo konec septembra vrnili.²⁴

10. junija je bilo v Popotniku objavljeno obvestilo, da bo »šolski muzej nastal-njen v I. mestni šoli v Komenskega ulicah in se bode o priliki zborovanja Zaveze slovesno otvoril s sv. mašo, ki se bo služila v stolni cerkvi sv. Nikolaja.«²⁵

Na X. glavni skupščini Zaveze je 2. avgusta imel uvodni govor predsednik Luka Jelenc. V njem je poudaril, da je tega dne minilo 50 let od začetka vladanja

19 Iz Zaveze slovenskih učiteljskih društev. Popotnik 1898, str. 121.

20 X. glavna skupščina »Zaveze slovenskih učiteljskih društev« dne 1. in 2. avgusta mes. 1898 l v Ljubljani. Popotnik 1898, str. 230.

21 Šolski muzej slovenskega in istrsko-hrvatskega učiteljstva. Učiteljski tovariš 1898, str. 39.

22 Šolski muzej v Ljubljani. Učiteljski tovariš 1898, str. 230.

23 Slovenski šolski muzej. Učiteljski tovariš 1898, str. 127.

24 Jakob Dimnik: Slovenski šolski muzej. Učiteljski tovariš 1898, str. 133.

25 Slovenski šolski muzej v Ljubljani. Popotnik 1898, str. 175.

cesarja Franca Jožefa I. Ta je želel, da se ta njegov jubilej proslavi »z ustanavljanjem dobrodejnih in občekoristnih naprav, zavodov in ustanov«. V trajni spomin je naše učiteljstvo ustanovilo šolski muzej. Delo v njem še ni končano, položen je le temelj, na katerem naj se ta ustanova razvija ter postane »zrcalo našega narodnega šolstva in dober kašipot učitelju pri izbiranju za šolo potrebnih učil«. Zahvalil se je vsem, ki so pomagali pri njegovi ustanovitvi, in vsem, ki so ga podprli. Govor je končal s: »Šolski muzej je tvorjen.«

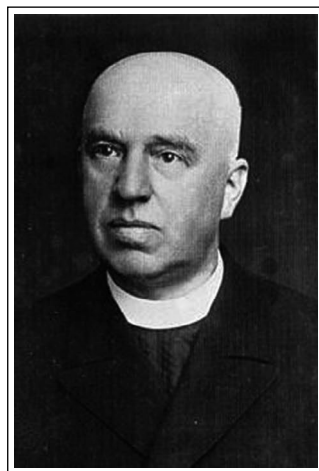
Nato poročilo o skupščini Zaveze, ki je bilo objavljeno v Učiteljskem tovarišu 10. septembra 1898, o muzeju piše še: »Muzeju so začasno odkazane tri sobe. Razstavljeni predmeti so jako zanimivi in lepo ter spretno razvrščeni.« Nato piše, da je upravni odbor Zaveze izvolil vodstvo muzeja. Prvi predsednik je bil Luka Jelenc, drugi predsednik Jakob Dimnik, podpredsednik Fran Gabršek in odbornika Engelbert Gangl in Alojzij Kecelj.

Članku je pod črto dodal opombo urednik Učiteljskega tovariša Jakob Dimnik: »Sedaj je muzej že nastanjen v lastnih prostorih, v Prešernovih ulicah št. 50, vendar urejen še ni, ker nima še potrebne oprave.«²⁶

Tatjana Hojan

Aleš Ušeničnik – 150

Tretjega julija letos zaznamujemo 150. obletnico rojstva filozofa, teologa in akademika dr. Aleša Ušeničnika. Prvič je doktoriral na papeški Gregorijanski univerzi v Rimu leta 1891 iz filozofije, drugič pa štiri leta kasneje iz teologije. Sprva je bil predavatelj na bogoslovnem učilišču v Ljubljani, po ustanovitvi Teološke fakultete pa je postal njen redni profesor, predvsem za področje filozofije. V šolskem letu 1922/23 je bil rektor univerze v Ljubljani in kasneje eden od soustanoviteljev Slovenske akademije znanosti in umetnosti, katere član je bil do leta 1948, ko ga je režim iz nje izključil. Leta 1996 je bil posthumno rehabilitiran. Bil je (do sedaj) edini Slovenec, ki je postal član Akademije sv. Tomaža Akvinskega v Rimu. Je utemeljitelj neotomizma na Slovenskem.

Aleš Ušeničnik

Anton Arko

²⁶ Zaveza slovenskih učiteljskih društev. II. Učiteljski tovariš 1898, str. 196-197.